

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer **szombaton** egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül első országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — **Hirdetések díja** száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. **Melléklési díj** minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő **mindennemű közlemények** a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961 sz. intézendők.

A magyar protestáns egyetem kérdéséhez.

IV.

Minden elfogultság vagy előszeretet vádja nélkül állítható, hogy azon városok közül, melyekben jelenleg a ref. főiskolák elhelyezve vannak, anyagi erőt és támogatást nagyobb mérvben, sőt még oly mértékben is egyik város sem nyújthat, mint Debreczen; és a társadalmi élet kifejllettsége vagyis városias színezet tekintetében sem mulja egyik sem felül; sőt még az éghajlati viszonyok is, a mennyire azok az általános egészségi állapotokra befolyással lehetnek, elég kedvezőknek jelezhetők. Mert bárha folyó vize nincs is, de azon nagy terjedelmű erdőségek és puszták, melyek környezik, egészséges és jó levegőt biztosítanak a lakosság számára; s még a portenger is, melyben főleg nyáron a város mintegy uszni látszik, az orvosok határozott nézete szerint, a légző szervekre nem oly ártalmas, mint azt talán némelyek egyelőre vélni hajlandók, a mit bizonyít azon kétségtelen tapasztalati tény, hogy aránylag kevés a tüdőbajokban szenvedők száma. Végezetre a jelenleg létező debreczeni főiskolában már egy fölállítandó protestáns főtanodára nézve az alap nagyobb mértékben le van tételve kész épületeiben és szép gyűjteményeiben, melyek pedig hatalmas tényezők egy főtanodánál; nemkülönben számos tanszékeiben — melyekre nézve is aligha nem gazdagabb a ref. főiskolák bármelyikénél — mint az a többi főiskolák anyagi erejében föltalálható.

Lássuk tehát közelebbről, hogy a debreczeni főiskola micsoda tanszékekkel járulhatna a felállítandó protestáns egyetemhez:

Van a debreczeni főiskolában jelenleg 4 hittanári szék, 6 jog- s államtudományi, 1 bölcsészeti, 1 vegytani, 1 magyar irodalmi, 1 classika litteraturai (Péczely alap) 1 német nyelv és neveléstani (Szántóri-alap) összesen 15 tanári szék, egyenkint 1463 frt rendes tanári fizetéssel 300 frt lakbérrel vagy természetben

lakással (9 tanár nyer természetben lakást) és 8 1/2 méter öl tüzi fával dijjazva; továbbá egy tanszék az új nyelvek tanítására, 1000 frt fizetéssel és 4 1/2 méter öl tüzi fával ellátva.*)

Ezen tanszékek nézetem szerint mind átadhatók lennének a fölállítandó protestáns egyetem részére s ezek képeznék annak az alapját, magától értetvén, hogy miután az elsorolt tanszékek közül 3, nevezetesen: a magyar irodalmi, classica litteraturai, német nyelv és neveléstani, jelenleg legnagyobb mérvben a gymnasium által vétetik igénybe, tehát helyettök a gymnasiumba legalább két új tanszékot kellene a tiszántuli egyházkerületnek fölállítani.

Tehát a debreczeni főiskola járulna:

a hittani szakhoz	4 tanári	székkel,
a jogi	6	" "
a bölcsészeti	6	" "

s azon felül a keleti és összehasonlító nyelvészetre egy kitünő tanerővel.

Szükségeltetnék még, a tudományok mai követelményeinek legkisebb mérvét véve figyelembe legalább is: a hittani szakhoz 3 rendes és 2 segéd-tanár vagy docens. (2 tanszék az exegetica; 2 tanszék a historica; 1 a practica theológiára; 2 tanszék között pedig a ker. hittan, apologetica, vallásbölcsészet, symbolica s összehasonlító vallástudomány osztatnék föl.)

A jogi és államtudományi szaktanfolyamhoz, a mostani 6 tanszéken felül szintén 3 rendes és 2 segéd-

*) Nem magát a tanszékot, de a keleti és összehasonlító nyelvészeti terén a debreczeni főiskolában működő jeles tanerőt szintén számításba vehetjük. — Tanszékét azért nem, mert az illető tudós férfiú a tudomány és a debreczeni főiskola iránti határtalan szeretetéből oly csekély díj mellett ajánlotta fel magát ezelőtt mintegy négy évvel a nemes munkára s tért vissza az ő nyugalmából a főiskola kebelébe, hogy az annak megfelelő tőke legtávolabbról sem képezheti alapját egy állandó tanári székeknek, mert azon díjazásból (300 frt) más egyén, a legszerényebb igények mellett is, Debreczenben ki nem élhetne. — De az ő személyét igen is számításba vehetni s lelkemből óhajtom, hogy buzdító és lelkesítő szellemével még sokáig munkálkodjék a megnagyobbodott főtanodában, hogy ismereteinek gazdag tárházából még sok tanulni szerető ifju nyerhessen tápanyagot, nemes ösztönt és erőt a munkálkodásra.

tanári állomás szervezendő. (A 9 tanszék között a tudományok következőkép osztatnának fel: 1. Római jog tanszéke. 2. Magyar jogtörténet és közjog. 3. Politika és közigazgatási jog. 4. Nemzetgazdaságtan és pénzügytan. 5. Büntető jog, nemzetközi jog és encyklopaedia. 6. Magyar magánjog és osztrák jog. 7. Váltó és kereskedelmi jog és törvénykezési jog. 8. Statistika, államszámviteltan és bányajog. 9. Egyházjog és európai jogtörténet. A jogbölcészetet, vagy a bölcészeti tanárok közül valamelyik vagy a két docens közül az egyik előadhatná és tárgyalhatná.

A bölcészeti tanfolyam berendezésénél csak anynyi erőt csoportosítsanak az egyházkerületek, mennyi egy tanárképezde igényeinek megfelel: teljesen elég lesz kezdeményezésnek. 10 rendes tanári székkel és két segéd vagy magántanári állomással, — a mi viszonyaink között — eléggé berendezhetőnek vélem a tanárképezdét; e szerint a debreczeni főiskolában kijelölt tanszékekhez, hogy ha még 3—4 rendes tanári állomás és 2 magántanárság szerveztetik, — a jobb jövőnek reménye alatt — a bölcészeti tanfolyam bátran megkezdheti működését. Jól tudom, hogy ez a legkisebb mérve az e tekintetbeni kívánalomnak, de csak kezdjük meg és legyen alap, majd biztosabban következik e téren is a többre és magasabbra való törekvés. — (Ezen 10 tanári szék közt következőleg osztatnának fel a tudományok: 1. Magyar irodalom és nyelvészet tanszéke. 2. Bölcészeti és neveléstan 2 tanszékkal. 3. Történelem és segéd tudományai 2 tanszék. 4. Természettudományok 2 tanszék. 5. Classica litteratura 1 tanszék. 6. Mathesis 2 tanszék. — Ezeken felül két tanszék az új nyelvek tanítására és egy a keleti és összehasonlító nyelvészetre.)

A rendes tanárokon kívül, hogy magán, vagy segédtanárok is legyenek alkalmazva mindenik szaknál, ezt úgy a tudomány szempontjából, mint a mi tanügyi viszonyainkra való tekintetből nélkülözhetlennek tartom. A magántanárok intézménye mintegy növeldejét képezi a leendő szakképzett felsőbb tanodai tanároknak, hogy a rendszeresen alkalmazott tanárok mellett azoknak, kik magukat a felsőbb oktatásra hivatottaknak érzik, ezen hivatásuk megkísérlésére, illetőleg képességük kitüntetésére legyen tér és alkalom biztosítva s hogy legyenek mindig oly egyének ismeretesekek, kik kétségtelen tanubizonyosságát adták annak, hogy a tudományokkal foglalkozni képesek is, akarnak is. — S ez a magán vagy segéd-tanári intézmény a hittanszaki és bölcészeti szaknál még könnyen is valósítható, mert főiskolánkban a hittanszaki pályát végzett ifjak közül többen vagy mint széniorok vagy mint köztanítók alkalmaztatást

nyervén, már ezen itt tartózkodásuk ideje alatt is magukat tovább képezhetik, sőt a külföldi egyetemeket is — legalább a szénioroknak erkölcsi kötelességek lévén meglátogatni, mindig lesznek vállalkozók, kik egy-két évre följánlják magukat ezen magántanári működésre. A tiszántuli ref egyházkerület ezen segédtanári intézményt, azon kívül, hogy a gymnasium 2 alsó osztályában a párhuzamos osztályok felállításával már több év óta foganatosította, a folyó tanévben az akadémiában és tanítóképezdében is életbe léptette; három, külföldről hazatért szép reményű ifjut alkalmazva a nevezett szakokban; s valójában dicséretes eredménnyel végzik teendőiket.

Azon tanári fizetés, melyet a debreczeni főiskola jelenleg ad, minden esetre emelendő lenne egy egyetemzerű főtanodában; ehez képest a rendes tanári fizetést 2000 frt és 400 frt lakbérre tevén, lássuk, hogy mi lenne az évenkénti kiadás, melyet úgy a tiszántuli egyházkerületnek egy magának, mint a többi kerületeknek összesen és egyenkint viselniök kellene.

	A tiszántuli ref. egyházkerület jelenleg fizet:	jövőben fizetni fogna:
4 theologiai tanárnak	7528 frt	9600 frt.
(a 8½ m. öl tüzi fát 14 ftjával számítva)		
6 jogtanárnak	11,292 frt	14,400 frt.
5 bölcészeti tanárnak	9410 frt	12,000 frt.
1 új nyelvek tanárának	1000 frt	1000 frt.
Összehasonlító nyelvészet	300 frt	300 frt.
2 theol. segédtanárnak	1000 frt	—
1 bölcészeti „	200 frt	—
Jövőre felállítandó két gymn. tanszék után:		3030 frt.
	Összesen: 30,730 frt	40,330 frt.

A 40,330 frtból 3600 frt levonandó lesz, miután 9 tanszék után természetben adatik a szállás; e szerint lesz a teljesítendő összeg 36,730 frt. Ezen összeghez jönnének még a következő terhek, melyeket elviselni szintén a tiszántuli ref. kerület feladata lenne u. m.

egy segédkönyvtárnok fizetése	1000 frt.
egy könyvtári felszolgálónak	400 frt.
Természetrizsi szertár őrének	800 frt.
természetrizsi szertár szolgájának	400 frt.
egy pedellusnak	300 frt.

Összesen: 2900 frt.

(Vége köv.)

W.

A tiszántuli ref. egyházkerület középiskolái.

Próbáljuk megnézni egy kicsit közelebről, mi a lényege a mereven keresztül vitt szaktanításnak?

Debreczenben a VII. osztálynak 10 tantárgyát 8 tanár tanítja és csak azért nem 9, mert a görög nyelv tanítását a magyar irod. tanára a meghívásakor részére kiszabott

kötelességen felül ideiglenesen felvállalta. Hasonlóképp 8 tanár tanít a VIII. osztályban. — A négy nyelvet (magyar, latin, görög, német) mindenik osztályban 3—3 ember kezeli. A vallást külön egy, a földrajzot, történetet külön egy, mennyiségtant ismét külön egy, természetrajzot és természettant megint külön-külön egy-egy.

Ily beosztás mellett csak úgy lehetne a tanítás összehívó, ha a szervezet egy olyan gép volna, melynek egyes részeit alkotnák az egyes tanárok s a mely gépet a mint egyszer, a módszeres tanácskozások alkalmával, befütene s megindítva a gépész, az igazgató, az járna, járna folyvást, egyformán szakadatlanul, míg vagy valamelyik géprész meg nem romlanék, vagy a gépész a működést félbe nem szakítaná s az igazgató gépésznek nem volna egyéb dolga, — mint arra ügyelni, hogy egyik másik géprész dologképes-e még? vagy nem akadt-e meg valamiben?

S úgy látszik, vannak is, kik ily szervezetről, illetőleg gépről ábrándoznak. Csakhogy fogas kereket nem nehéz ám pontosan összehívót csinálni, míg más felől teljes lehetetlen önálló felfogású, jóra való tanárt csak kettőt is, teljesen összeálló gondolkozású s eljárású, találni. Mennyi minden jön itt tekintetbe? Vegyük csak a négy nyelv tanárát. A melyik a görögöt tanítja szentül meg van felőle győződve, hogy a görög nyelv a klasszikus képzés szempontjából sokkal többet ér, mint a latin, míg ennek tanára tisztán látja emennek előnyeit a másik felett. A német nyelv tanára csak mosolyog felettük s bizonykolja a tanítványai előtt, hogy a tudományos képzésnek a német nyelv tudása feltétlen szükséges, de egyszer mind kivált a mi viszonyaink közt, kielégítő eszköze. Hát a magyar nyelv tanára mit tesz? Meglehet, nagy lelkesedéssel, de annál kevesebb magyar nyelv ismerettel vezeti útközetre tanítványait vagy a régiebb vagy az újabb nyelvész tábor ellen, lerántja tán a régi tekintélyeket, mikor az ujak még csak csirában vannak, vagy megfordítva, leveszi ezekről még a keresztvizet is, csakhogy a régiebbek netalán botlásait igazolja. — Nem azt mondom, hogy nálunk így van, hanem azt akarom mondani, hogy nincs olyan 3—4, különböző tárggyal foglalkozó, önálló felfogású ember, a ki csak egyik tárgynak a másik feletti fontossága felett felmerülhet a kérdésben is egyformán gondolkodni. Hát még aztán hogy tudnának kibékülni egymással — nem a tan. k. gyűlésen értem, hanem lelkökben — az előadandó tananyag mennyisége, annak kiemelkedőbb, tehát főképp megjelölendő pontjai, a tanításnál követendő eljárás s főképp a fegyelmetartás módja felett? Ne tagadjuk, úgy is hiában tagadnánk, hogy míg p. o. a humanista inkább a kedélyt illető dolgokra igyekszik fektetni a súlyt, a realista sziporkázó vicczeket ereget a levegőbe nemcsak a humanistikumok, hanem elvéve azok tanárai ellen is, míg a vallástanár a lelkiekre erőlködnék fordítani az ifjak figyelmét, valamelyik term. tud. rész tanára tudatlan göggel praedikálja az atheismust. S ez még magában nem volna olyan baj, a két, merőben ellentétes irányzat közt eligazodnék valahogy s hihetőleg a közép uton, a tanítvány lelke. Annál pedig minden esetre jobb, mintha az iskolában kizárólag csak az egyik tan képviselőit hallaná. Könnyebben meg lesz így őrizve a másik irány tulhajtásától. Példa rá a pietista vagy jezsuita kéz alól kikerült számos, minél kevésbé vallásos pap. Hanem ott lesz aztán nagyobb a baj, a hol az eltérések nem oly

élesek, a hol a képzés kijelölt, helyes iránya úgy vész el, hogy a tanulónál jóval higgadtabb egyének előtt is alig fedezhető fel az utak szerte ágazásának kezdő pontja. *Ez a veszély forog pedig fenn véleményem szerint mindenütt, a hol különböző rokon tantárgyaknak ugyanazon fejlettségű ifjak előtti tárgyalása több egyénre van bízva.* Lehet, sőt valószínű, hogy az nem az érzelem, hanem az értelem iránytalanságában fog nyilatkozni, hanem a veszély nagysága ezzel még fokozódik. Az iránytalanul tévelygő értelemnek később valami külső behatás még lehet hogy irányt ad, de az ifju korában gondolkodni meg nem tanult elmét, nincs emberi talentum, a mely később rendbe szedje.

Azt mondhatná valaki, de hát mért ne lehetne a különböző szaktanárokat oly összeállóké alakítani, mint egy gépnek a részeit? Ép ezt próbálgatja ő nagyméltósága a cultusminiszter is. S én nem is mondom, hogy az lehetetlen. Én csak azt mondom, hogy önálló felfogású s gondolkodású egyénnel szemben lehetetlen, a mint hogy a példa is azt mutatja, hogy az állami iskolákban is mindenütt és mindenkor csak „kitör a vasszeg a zsákból.“ Hiszen sokkal hatalmasabb forrasztó erő működött a protestáns iskolák tanárainál a kitűzött cél elérése érdekében az eljárás egyöntetűvé tételére, mint a parancs szó, szabályrendelet és utasítás; — s még sem sikerült a dolog. Ha az elnyomatás érzete, a nemzetiség és felekezeti együttes érdekeinek élénk átérzése, ez érdekekért az egyéni jólétnek feláldozásáig ment önmegtagadás sem tudta megteremteni a kellő összhangzatot, hogy lehetne ezt megteremteni egyhamar ott, hogy az egyéni önálló felfogás, az értelmes meggyőződés felett a hatalomszó akar lenni minden? A protestáns nagyobb iskolák tanárkara mindig döntő részt vett felekezeti isk. ügyei kezelésében, még sem tudott, az emberi személyiséget megtagadva, géprészszé válni a közbejöttével készített szerkezetben. Levonjuk az ellentétből a következtetést?

És ha sikerül egyszer oly tanárkart alakítani, mely a felsőbb helyről jött, de saját közre munkálása nélkül készített „Utasítások“ etc. kivánalmainak pontosan megfelelő, ne feledjük el, hogy géppel csak másik gépet lehet készíteni, embert még eddig nem sikerült. Ily élő gép-készítés nagyon kívánatos lehet ugyan némelyek előtt s némely helyen, de Magyarországnak véleményem szerint nem automatokra, hanem fejlett ítélő tehetséggel s nemes értelemmel bíró, a valódi tekintélyeket tisztelő, de a pusztá tekintély előtt meggyőződését fel nem adó, művelt férfiakra van szüksége...

Hogy e hosszú beszédből mi megint, véleményem szerint a tanuság a debreczeni főgymnasiumra vonatkozólag: ha Isten megengedi, majd elmondom legközelebb.

Folyt. köv.

Békési Gyula.

A „Religio“ vélekedése a protestáns istenifiszteletről.

A protestáns istenifisztelelet — mint tudjuk — nincs oly részletesen megállapított külső alakosságokhoz köttetve sem annyira egységesítő, mint a sokféle jelképes szertartással teljes és a világ minden részében ugyanazon szabályok szerint s ugyanazon egy nyelven végzett római katolikus cultus. — Ebből nagyon természetesen következik, hogy mi előttünk az isteni tisztelet terén szintúgy nyitva

áll a szabad vizsgálódás és haladás utja, mint a tudományos kutatás széles mezején. — Nekünk e tekintetben nemcsak szabad, hanem az apostol intése szerint kötelességünk is mindent megvizsgálni és azt tartani meg, a mi jó. — Előtünk áll az evangéliomban az istenisztelet legfőbb elve: „*az Isten lélek, és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják*“ (Ján. IV. 24). — E felé kell és e felé akarunk törekedni; azért van az, hogy cultusunk ügyében egyházi lapjaink hasábjain többször jelennek meg gyakorlati fejtegetések, bírálatos ismertetések és különösen a közönség dolgokra nézve egymástól kisebb nagyobb mértékben eltérő javaslatok.

Igy történt, hogy a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ folyó évi 21. száma ily czim alatt hozott egy cikket a cultusügyről „*Predikáció-e vagy mise?*“ — Értekező oda döntötte el a kérdést, hogy protestáns hitelveinkkel a predikáció egyezik inkább; annak kell azért isteniszteletünk központját képezni ez után is. — Okadatolásként megjegyezé a többi közt azt is, hogy „már egy jó idő óta a katolikusoknál érezni, hogy amaz argumentumokra, melyekkel a protestáns predikáció a vallásszabadságot és felvilágosodást terjeszti és ápolja, sem csendes, sem énekes misével, hanem ismét és egyedül csak élő szóval, a szentírásmagyarázatával lehet felelni“.

A „Religio“ f. évi 13-ik száma nem hagyható e cikket szó nélkül, sőt siettében oly vélemény nyilatkoztatására is kitért, mely ellen meg nekünk nem lehet legalább magunk közt fel nem szólalnunk. — Azt véli ugyanis a Religio, hogy „*azon rationalisticus, hitetlen irány következtében, mely a protestáns szószékeken uralkodik, ma-holnap egészen oda is hagyják hiveink a protestáns templomokat, s ez is táplálja azt a reményt, hogy a katolicismus épen úgy meg fogja látni a protestantismus eltűnését az élet szinpadáról, mint már számtalan más eretnekség eltűnését látta.*“ — E szerint tehát mi a Religio előtt ma is hitetlenek, eretnekek vagyunk, kiknek el kell tűnnünk mennél előbb a föld színéről.

Hogy egykor talán vélekedhettek, s egy-két elfogult tulbuzgó katolikus ember beszélhet még ma is így a protestantismusról, azt megengedjük; de hogy egy „hittudor, s magyar királyi tudományegyetemi nyilvános rendes tanár“ szerkesztette lapban ily nyilatkozat lásson napvilágot, azt legalább én a magam részéről nagyon elszomorítónak találom. — Valóban nem hinné az ember, ha kinyomtatva nem látná maga előtt, hogy Krisztus egyháza nevében még ma is így lehet beszélni. — Hiszen az egyház főparancsolatja a szeretet. — Hiszen annyi évszázad óta már meg lehetett volna tanulni a nagy mester új parancsolatját. — De meg ma már minden művelt ember tudhatna annyit, hogy a jövődöt ember nem tudja; nagy elfogultság kell tehát hozzá, hogy valaki ilyen jóslattal álljon a művelt világ elé. — Az az „isten ígéret“ melyre a Religio szerint a katolicismus támaszkodik s egész nyugalommal várja a protestantismus elenyésztését, nem vonatkozik a külső cultusformákra; miért alkalmazza tehát azt a cikkíró épen ezekre, melyekről tudva van, hogy ugyancsak emberi intézmények? A cultusformák változhatnak, az egyház azért megmaradhat, s ha az egyház megmaradását a külsőségekben keressük, nem vagyunk hivek az egyházalapító isteni szelleméhez.

Egyébiránt a Religio által kifogásolt cikkben arról

volt szó: nem kellene-e nálunk protestánsoknál a predikáció kevesbitésével a ritualéokra fektetni több súlyt az isteniszteleteken? Látni való, hogy ennek a kérdésnek felvetésére s vitatására épen az ad nekünk alkalmat, mert érezzük Haseval együtt, hogy mivel az ember nem csupa szellem és az egyéni erőtlenség a keresztyénség szellemi magaslatára felemelkedni gyakran képtelen: „a protestáns cultushoz az üresség és szárazság veszélye közel áll.“ — Ebből azonban nem következik, hogy a katolicismus segíti az embert felemelkedni a keresztyénség szellemi magaslatára; sőt épen ez az, mely különösebben a külső hatásra támaszkodik, az érzékekre igyekszik hatni, s a lélekben és igazságban imádás magaslatáról az emberi gyarlóságokhoz is leszáll.

Hogy azonban a katolikus cultus itt nem állapodik meg, hanem „az embert szellemi szempontból is [figyelembe veszi s táplálja őt az Isten igéjével is,“ azt az incriminált cikk írója nem tagadta, sőt épen azt hangsúlyozá, hogy a katolikusoknál is érzik a predikáció szükségét. — Az pedig, a miért a Religio cikkezője olyan nagyon neheztel, hogy volt idő, mikor a predikáció a mise mellett háttérbe szorult, kétségtelen történeti tény, melyért neheztelni ép úgy nincs miért, mint ha pl. azt hoznók fel, hogy volt idő, mikor az egyház romlottsága ellen magok az egyházi zsinatok kikeltek. — Azt a kérdést, hogy „mit miveltek volna a szent atyák, a püspökök, a papság s az egyház számtalan tudósa? Vajjon ezek semmi mást nem tettek, mint csak csendes vagy énekes misét mondtak?“ megfejtji az egyháztörténelem, melyből tudjuk, hogy tettek biz azok egyebet is, pl. szervezték az inquisitiókat, autodafékat stb. de hát mindaz nagyon régen volt; most már hála Istennek, békesség van a keresztyén testvérek között

Nagyobb kérdés az, mennyiben van igazsága a Religio cikkezőjének, midőn azt állítja, hogy „*a protestáns templomok csak úgy konganak az ürességtől, úgy hogy már-már alig van kinek p. edikálni, akkor, midőn a katolikus templomokat a hivek ma is sürűn látogatják?*“ — Erre nézve legelsőben is azt mondhatjuk, hogy a tényállást gyakran nagyítani szokta az ember. — A dolog úgy áll, hogy a kor reális iránya nagyon sokfelé elvonja ma már a hiveket. — Nincsenek telve mindenhol és minden alkalommal templomaink, de úgy van az a katolikusoknál is. — Akárhány helyen és akár hányszor voltam én már katolikus templomban, mely csak úgy kongott az ürességtől, s akár hányszor találtam protestáns templomot telve áhítatos hivel. — Sokat beszélünk az üres templomokról, a vallásos buzgóság hanyatlásáról; de beszélnek arról katolikus testvéreink is. A Religio jelen számában is ott van egy cikk „*A lelkipásztorság köréből,*“ melyben egyebek közt ez áll: „A családok elpártoltak az egyháztól. — A gyermekek nevelését már a leggyengébb korban oly alapra fektetik, oly átkos, kemény rácsozattal veszik körül e ferde alapot, hogy ahoz többé az egyház semmi uton nem férhet“ stb. — Nem tartozik ide most erről bővebben értekezni; csak annyit jegyzünk meg, hogy panaszunkkal nem egyedül állunk, s hogy a templomlátogatók kevesbedésének okait nem csak a cultusformákban kell keresnünk.

De tegyük fel, hogy katolikus testvéreink templomait

ma is sürübben látogatják a hivek; számba kell vennünk a körülményeket. — A katolikus templomba bemegy az ember, körül tekint, egyet imádkozik, s ha dolga van kijöhet rögtön. — Nálunk, a kinek legalább egy jó óra szabad ideje nincs, el kell mulasztania a templomot, mert időközben kijönni nem illenék. — A katolikus hitszónokot, ha tetszik a predikációja, végig hallgatják; ha nem tetszik, akár az egész gyülekezet ott hagyhatja; láttam rá példát. — Nekünk akár tetszik a predikáció, akár nem, akár meleg van, akár hideg, akár izzadunk, akár fázunk, végig kell várnunk az egészet. — Katolikus testvéreinknél hány ünnepély van, melyre pl. az előjáróknak hivatalból meg kell ielenni, nálunk efféle nincs szokásban. — Ők, kivált egy-egy székes egyházban, változathatják, válogathatják a hitszónokokat — Nálunk ilyen változatosság nincsen. — Mindenek felett pedig ők gazdagok; mi szegények vagyunk; ők sok külsőséggel hódíthatnak; s nekünk csak a belső erőre lehet támaszkodnunk. S e belső erő, az Isten igéjének ereje, elég erőt ad a mi egyszerű cultusunknak, s ott, hála Istennek, nem állunk, hogy maholnap ne legyen kinek predikálnunk.

Ez azonban nem zárja ki azt, hogy az evangyéliumi alapon s a keresztyénség szellemével megegyezőleg korszerű reformokról ne gondoskodjunk. — Gondoskodunk is; de e munkánkkal nem akarjuk mi a misét háborgatni. — Azoktól a „krokodil könyektől“, melyeket a Religio olyan sajtóságon emleget, a mi jó katolikus testvéreink itt a vidéken mit se félnek s gondolom, ott a fővárosban sem. Megélhetünk mi egymással jó békekességben, dicsérhetjük Istent, kiki a maga módja szerint. Mi nem kívánjuk a Religio ciklikirójától sem azt, hogy a világ kezdetét, sem azt, hogy az igehirdetés új fejlődési fokra emelkedett a protestantismus felléptétől datálja; azért sem neheztelünk reá, ha ő az új kort, a szellemi felvilágosodás, a szabadság, az egyenlőség, a testvériség korát nem a reformatiótól számítja; de azt megvárjuk, sőt megköveteljük, hogy bennünket ne tekintsen hitetlen eretnekeknek, kiknek el kell tűnünk az élet szinpadáról, mert mi országos törvényeink alapján velök teljes egyenlőségre és viszonyosságra jogosított vallásnak vagyunk követői, kik habár cultusunk külső fényével, kiváltságokkal, országos nagy javadalmakkal, egyedül üdvözítő egyházzal s több effélékkel nem imponálunk is: a vallás-erkölcsi élet ápolása, a népműveltség terjesztése, s Isten országának e földön lehető megvalósítására irányzott munkálkodásunk által keresztyén nevünknek megfelelőnk.

Gergely Károly.

BELFÖLD.

Észrevételek azon bírálatokra, melyek az ujszövetség átdolgozott károliféle fordításának második felerészére a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ 1878-ik évi folyamának 46. és következő számaiban, és az „Egyházi és Iskolai Szemle“ 1878-ik évi folyamának 50 ik és következő számaiban tétettek közé.

(Folytatás.)

Erősen megróvja bíráló azt, hogy mi nem használjuk a *πνεῦμα* stb. fordítására a „szellem, szellemi, szellemileg“ szavakat; s a *ψυχή*-t érző léleknek, s a *πνεῦμα*-t gondolkodó léleknek fordítjuk. És nekihevülten így kiált fel:

„Uram Isten! Honnan vette ezt a tudományt!? Hogy képes valaki ekkora járatlanságot árujni el a bibliai s különösen a páli psükhológiában!“ — Ez mind igen szép. De vegyük csak a dolgot egy más oldalról tekintetbe. Bíráló szólott arról, hogy a *ψυχή* mivel és a *πνεῦμα* ismét mivel van ellentétes viszonyban De ez nem elég. Azt is kell tudni, hogy mi hát valójában az egyik, mi a másik. Bíráló a *ψυχή*-re nézve azt mondja, hogy az I. Korinth. XV, 45-ben = lélek, pára, életerő.*) Ha e helyen „pára, életerő“ a lélek: mindenütt az, hol a *ψυχή* a *πνεῦμα* mellett áll. Már ezen fogalmazás szerint I. Kor. II, 14-ben a *ψυχικός ἄνθρωπος* ezt tenné: „olyan ember, kiből pára, életerő van,“ ki a párának életerőnek befolyása alatt áll. Ugyde ezen fogalmazás mellett hogy képez a *ψυχικός*, a következő tételben álló *πνευματικός*-szal ellentétet, holott a *πνευματικός*-ban is van pára, életerő, az is alatta áll a pára, az életerő befolyásának? Látni lehet tehát, hogy a bíráló által adott fogalommal nem megyünk szegletköre.

Épen ilyen eredményre jövünk I. Thess. II, 23 megtekintése után is. Mert itt Pál azt kéri az üdv Istenétől, hogy az olvasókban mindenik részt, úgy mint *σῶμα*-t, *ψυχή*-t és *πνεῦμα*-t úgy őrizze meg, hogy az feddhetetlen maradjon.

Mert látni lehet, hogy itt a *ψυχή* nem jelenthet párát, életerőt, hanem valamivel többet; mivel különben a kérés csak arra menne ki, hogy az olvasókból a pára, az életerő ki ne fogyjon, holott itt a kérés egészen az erkölcsiség körébe tartozik.

Igy tehát a *ψυχή*-t szélesebb értelemben kell vennünk. És mi az? Az az erő, mely az embernél az alsóbb, azaz az érzéki élet körébe tartozó munkásságnak okfeje. És mi a *πνεῦμα*? Azon erő, mely az emberben a felsőbb, azaz az érzékfelettire, a tiszta jóra, az istenire irányult munkásságnak okfeje. Már ha valamely oknál fogva lehetetlen volt a „szellem“ és „szellemi“ szavakat használnunk, avagy nem fordíthattuk-e a *ψυχή*-t, melynél fogva érezünk, „érező léleknek,“ a *πνεῦμα*-t pedig, melynél fogva gondolkodunk a felől, hogy mi a jó és határozzuk rá magunkat a jóra, az istenire, „gondolkodó léleknek?“ I, Korinth. XV, 45 fordításánál valóban hibáztunk. A hiba onnan származott, hogy miután két más helyen, hol a *ψυχή* és *πνεῦμα* egymás mellett állanak, a „szellem“ szó nem használása miatt az „érező lélek és gondolkodó lélek“ szavakkal való körülírást kellett használnunk, a magunkkal való következetesség kedvéért ezen körülírást vittük át I Korinth. XV, 45-be is, hol csak ennyit kellett volna mondanunk „élő lélekké — éltető lélekké.“ De bíráló is hibázott az értelmezésben, s talán még inkább, mint mi, és ime ő mennyire dobálja ránk a köveket.

Bírálónak igaza van abban, hogy a „szellem“ szó mel-

*) Bíráló szerint tehát a lélek = pára, életerő. Ha a párát az életerőtől megkülönböztetjük, oly nagy a különbség, hogy a lélek nem lehet pára is, életerő is, hanem csak vagy az egyik, vagy a másik magában. Innen biztosan mondhatjuk, hogy bíráló egynek vette a párát az életerővel. Szerinte tehát az első ember élő párává lett. De vajjon csakugyan élő párává lett-e Pál szerint az első ember? és semmi egyébbe? Tehát olyanná lett, mint az első ló? Hiszen az első ló is kapott párát és élővé lett. Már mivel olyantól csak olyan származhatik, a bíráló értelmezése oda vezetne, hogy az ember ma is olyan, mint a ló. Ez tehát a Pál pszichológiája?

lözésével a fordítás többször csak kinlódás.*) De ha azt állítja, hogy az ily fordítást nem lehet megérteni, én azt kérdelem, hogy hát ezt „lelki ember, szellemi ember, lelki test, szellemi test“ megérteni-e valaki, ha nincs az ezen szavakbeli fogalmakra előkészítve? Előkészítetés után pedig épen oly könnyen megértheti a mi fordításunkat is. De miért nem használtuk mi a „szellem“ szót? Azért, mivel a britt biblia-társulat előre figyelmeztetett minket, hogy a theologiai neveken ne változtassunk. (Innen van, hogy az ἐκ νεκρῶν szavakat Károli szerint így fordítottuk a „halálból“, s meghagytuk a Károli fordításából az „igazság, megigazítás, megigazulás“ szavakat, megtartottuk az ily feliratokat is „Pál apostolnak a zsidókhoz írt levele, szent Jánosnak a mennyei jelenésekről írt könyve stb.“) De magunk is úgy gondolkodtunk, hogy oly szót, melyet az olvasók nagy közönsége még nem ért, még nem lehet használnunk. Már pedig ilyen a „szellem“ szó származékaival együtt. Birálónak igazsága van abban, hogy ezen szavakat előbb-utóbb be kell vinnünk a biblia fordításába. De azt nem szabad elhamarkodva tennünk. Mig templomainkban ezt énekeljük „Jövel szent lélek Ur Isten“, mig templomi énekes könyvünkben nincs szó a „szellem“-ről, hanem mindig csak a „lélek“-ről, addig nincs ideje annak, hogy a bibliafordításba bevigyuk a „Szent szellem“ stb. szót.

Nagy hibául róvja fel nekünk a bíráló azt, hogy az „ἐγείρειν“ ige mellett e szavakat „ἐκ νεκρῶν“ így szoktuk fordítani „a halálból“, nem így „a holtak közül.“ Biráló szerint ezen kétféle fordítás közt értelmi különbség van. Mi tehát szerintem értelmezési hibát követtünk el fordításunkkal; s mivel az „ἐγείρειν ἐκ νεκρῶν“ kifejezéssel a szent irókifelette sokszor élnek, felette sokszor estünk ugyanazon értelmezési hibába. Erre megjegyzem. Mi a Károli fordításából ezt a nevet „a halálból“ azért tartottuk meg, mivel a britt biblia-társulat meghagyása szerint a theologiai neveken nem lehet változtatnunk. — De én ezen meghagyás nélkül is megtartottam volna azt, mivel teljesen jónak tartom. Mert nem áll a bíráló azon föltevése, hogy e közt „a halálból“, meg e közt „holtak közül“ fogalmi különbség van. A fogalmi különbséget bíráló csak úgy tudja megállapítani, hogy belemagyarázza e szóba „holtak közül“ a *seol* fogalmát, ebbe pedig „a halálból“ valami sírfélének a fogalmát. De ez merő önkénykedés. Ez a szó „a halálból“, annyit tesz, mint a halál álmából, a halálból, mint álomból, (hiszen felébresztésről van szó, a szent irók pedig alvásnak szokták tekinteni a halva lételt.) Másfelől a szent irók ezek szavaiban „holtak

*) Ha bíráló csak annyit mondott volna, hogy a „szellem, szellemi, szellemileg“ szavak mellözésével, az apostoli iratokban több tételt nem lehet visszaadni valódi értelmében magyar nyelvünkön, az ellen nem szólhatnék és nem is szólanék. Annyira ismertem én azt, hogy már csaknem kísértetben voltam a britt biblia-társulat meghagyásának megfontolásával, legalább a helyek óvatos megválasztása mellett használatba venni a „szellem, szellemi, szellemileg“ szavakat. De győzött bennem annak megmondolása, hogy a nép ama szavakat vagy nem értene, vagy épen rosszul értené. Tudva van ugyanis, hogy mióta a szellemidézés hirbe jött a nép előtt, az a „szellem“ szó alatt lidérczet, ördögöt, vagy más effélért ért; vajjon mit értene tehát a nép azon, hogy a Krisztus szellemé lett, és szellemi test fog feltámasztatni? S mit eredményezne így a bibliaolvasás a még előkészületlen népnél? Ennek tekintetbe vételével öntudatos hibázással, nem a bíráló által annyira hangsúlyozott tudatlanság következtében, fordítottuk az illető helyeket úgy, a mint fordítottuk, két rossz közül a kisebbiket választván.

közül ébreszteni fel“ egyáltalában nincs tekintet, mint bíráló el akarná hitetni, azon helyiségre, hádesre vagy seolra, a hol tartózkodnak a zsidós hit szerint a meghaltak; hanem mivel a felébresztés alvásból vagy álomból történik, aludni pedig az élő emberek is szoktak; kellő megkülönböztetés végett, ellentétes tekintet van a még életben levő, de alvó emberekre. E szerint ez a kifejezés „holtak közül ébreszteni fel“, ezt teszi: olyanok közül ébreszteni fel, kik mint már meghaltak alusznak álmaikat, kik a halál álmát alusznak; arra, hogy hol alusznak azt, a seolban-e, vagy nem ott, legkisebb tekintet sincs. Ha bíráló úgy ismerné az apostoli leveleket, vagy csak tizedrésznire, a mint mutatja, hogy ismeri, akkor nem volna ismeretlen előtte ama nagyon nevezetes hely, mely az ἐκ νεκρῶν értelmezésére is tájékozásul szolgálhat, t. i. Eféz. V, 14. illetőleg e szavak: ἔγρειναι ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. Itt oly emberekről van szó, kik természetileg még élnek, de erkölcsi tekintetben holtak. Vajjon az ilyenek is a seolból ébresztetnek-e fel az erkölcsi új életre? Láthatja bíráló, hogy az ἐκ νεκρῶν szavakhoz egyáltalában nincs helyiség fogalma kötve. Kik az ilyenek közül ébresztetnek fel: azok is a halál álmát alusznak, tehát a halál álmából, Károli szerint a halálból ébresztetnek fel. Hol van tehát azon sok hiba, melyet bíráló szerint az ἐκ νεκρῶν fordításával száz meg száz helyen elkövettünk? A bíráló ráfogásában. Mert bíráló mesterséges fogásokat is használ a végett, hogy fordításunkat hibásnak mutassa fel ott is, a hol nem olyan. Ezt teszi a következő megrovásaival is.

(Folyt. köv.)

Menyhárt János.

KÜLFÖLD.

Az evangélikus szövetség hetedik egyetemes gyűlése Bâselben

1879. augusztus 31—szeptember 7.

(Folyt. és Vége.)

A szövetség new-yorki nagy gyűlésén merült föl: több presbyteri egyházkormányzati elveket valló szövetségi tagok elméjében egy egyetemes *presbyteri szövetségbe alakulás* eszméje legelőször. Ez tehát szűkebb körű szövetség volna, mint az evangélikus Alliance. Tudjuk, hogy az eszme nem maradt meg pusztán eszmének, hanem átment a valóságba s egy 1877-ben tartott egyetemes presbyteri gyűlés s a szövetség közegeként egy szintén havi folyóirat „*The Catholic Presbyterian*“ hirdetik a presbyteri világ egyesülését melyet tehát szintén az evangélikus szövetség készített elő.

Ezen szövetség tartja tehát hetedik egyetemes gyűlését ez idén a vallásos intézményeiről annyira nevezetes, a történelmileg oly fontos Bâsel városban. A szövetség svájci ágának megbizottai a gyűlés előmunkálataival már annyira haladtak, hogy a programot és meghívót nyilvánosság elé adhatták.

A szövetség svájci ága statutumainak 2-ik §-a szerint, hasonlólag a francia ághoz, minden keresztyént felvesz tagjai közé „*kik atyafiúi szeretetben akarnak élni s azon vágyukat fejezik ki, hogy vele együtt a szent Istentől ihletett írás szerint Istenben s az Idvezítőben való közös hitüket vallják; az Atyában, ki őket szerette s kegyelemből a Jézus Krisztusban való hit által megigazítja; a Fiuban, ki őket kiengesztelő áldozata ál-*

tal megvásárolta; és a Szent Lélekben, újjá születésök és megszenteltetésük okozójában, az egyedül való Istenben ki mindörökké magasztalandó s a kinek tiszteletére akarják őket életüket szentelni.“ Ezen alapon állva hívja meg az evangélikus szövetség svájci ága Bâselbe az evangélikus egyház minden részéből azon értelemtársakat, „kiknek örömökre van az atyfiakkal, ha Isten is úgy akarja, gyümölcsöző összeköttetésbe lépni.“ Fényes és külsőleg nagyszerű ünnepélyt nem helyeznek kilátásba, melyet napjaink mindinkább nagyobbodó komolyságával nem is találtak megegyeztethetőnek.

A programm ígér napi imagyületeket, predikációkat német, francia és angol nyelveken, egy zenei előadást, egy kirándulást a Bâseltől alig egy órányira fekvő belmissiói intézetéről híres Riehen nevű faluba s azután a következő kiválólag érdekes előadásokat.

Jelentések a különböző országokbeli evangélikus vallásos élet felől. A referensek közt ott látjuk a jól ismert neveket: Güder Bernből, Cremer Greifswaldból, Bligh Eduárd Angliából, van Oosterzee Hollandiából, Schaff Amerikából, Tardy tanácsos Bécsből stb.

A nagy katolikus országokbeli *evangelisáló munka* kérdésével összeköttetésben is több érdekes tárgy fog szakavatott és ismert nevű emberektől szőnyegre kerülni. Tárnyaltatni fog a *zsidó és pogány misszió* s ezekkel együtt olyan kérdések, mint az egyes missziók közti concurrentia, a Lepsiusféle alphabet China számára, a pogány gyermekeljegyzések Indiában.

Továbbá következő tárgyalásra váró thémák vannak még napirendre tűzve: *Az apostoli evangyéliom változhatatlansága*; referensek von Orelli bâseli és Godet neuchateli tanárok. *Az isteni ige szolgáinak előképzése*; referensek Kübel ellwangeni és Poret lausannei tanárok. *Egy keresztyén iskola életföltételei a mai államban*; referensek Zillessen lelkész Orsoyban és von Lerber berni iskolaigazgató. *Keresztyén tanítók előképzése* Backofner zürichi semináriumi igazgatótól.

A keresztyénység s a modern társadalom felett Dr. Wach lipcei tanár; *az újabb ipar munkásai iránti köteleességekről* Steinheil elsassi gyáros; *a sajtó s annak a népeletre való keresztyén vagy keresztyénellenes befolyásáról.* Joneli lelkész, egy bâseli keresztyén irányu politikai napilap szerkesztője s Pressensé párisi lelkész fognak referálni. A tárgyalások utolsó napján, szeptember 6-án három referens ezen tárgyról fog beszélni: „mit mond az egyesület tagjainak amaz apostoli intés: *gyekezettek megtartani a léleknek egységét a békességnek kötele által.*“ Szeptember 7-én még isteni tisztelet lesz Bâsel főtemplomában, a Münsterben communióval és egy bucsuösszejövettel. A gyűlések részint a Szent Márton templomban, részint a belmissiói czélokra épült egyesületi ház (Vereinshaus) helyiségeiben fognak megtartatni.

A meghívás következő szavakkal zárul: „Mig a mi Urunkat, Jézus Krisztust, a kinek ajánltatik föl e gyűlés, kérjük, hogy tegye azt szent Lelkének lehellete által ránk és minden népre nézve áldottá, reméljük, hogy tanítványai közül sokan fogják hívásunkat követni s részvétükkel megörvendeztetnek bennünket.“ A szövetségbe való belépés egészen egyéni dolog s mint láthatjuk, elég széles alapon áll az arra nézve, hogy minden valódi evangélikus keresztyén otthon érezhesse magát benne. Európának majd min-

den országabeli evangélikusok rendesen képviselve szoktak lenni az egyesület gyűlésein; vajjon Magyarországból az idén sem fog senki vállalkozni, az együve tartozás, a közös cél felé törekvés érzete vajjon senkit sem fog közülünk arra indítani, hogy megjelenjen a bâseli nagy gyűlésen?!

Csiky Lajos.

NEKROLOG.

Debreczeni ref. főiskolánknak e héten halottja volt: egy ifju erő, mely még oly sokat tehetett volna, szállt örök nyugalom éjjelebe. **Győri Ferencz** gymnásiumi segédtanár hunyt el sorainkból, az ő emlékének legyen e pár sor szentelve.

A megboldogult született Debreczenben 1855. július 8-án Győri Ferencz és Oláh Zsuzsánna szüleitől. A szegénység gondjaival már korán megismerkedve s jórészen önére-jére hagyatva, mégis kitünő eredménnyel végezte gymn. pályáját a tanáraitól s tanulóársaitól egyiránt becsült és szeretett ifju. A gymn. osztályokat itt Debreczenben bevégezvén, Budapestre ment a jog hallgatására, hol az önfentartás harcát víva, hosszú éjszakákon keresztül egy lapnál dolgozott, hogy nappal tanulmányait folytathassa. Ez megtörte egészségét s egy terjedő mellbaj vetette halálos csiráját a törekvő ifju keblébe. 1876. őszén Gesztre ment Tisza Kálmán magyar miniszterelnök Kálmán fia nevelőjeül. Ez anyagi gondoktól ment állás nem adott neki már enyhülést. a roskadozó test még roskadozóbbá lett s mi, kik őt ott láttuk, nem jósolhattunk neki, a hosszú éjszakák lázaitól kimerített szegény betegnek, valami hosszú jövőt. De ő, mint minden mellbeteg, a remény szárnyain mindig csak a távoli jövőbe repült, a jelen nem aggasztotta, mert baját muló betegségnek tartotta. Két évi nevelősködés után mult 1878-ik év szeptember havában a debreczeni főiskola gymnásiumában segédtanári állást foglalt el. Ki remélhette volna, hogy az, ki a főuri ház egyik kényelmes szobájában egy gyermek mellett nem bírja a munkát, hogy ugyanaz egy népes osztály gyermekerege körében munkára képes legyen? Ő remélte ezt, — de e remény hiu voltát a kérélhetetlen sors csakhamar megmutatta. Már karácsony előtt kidőlt a munkából s a gyöngye test a munkára vágó, tetterős szellemet is nyugalomra kényszerítette. Hogy fájhatott annak a léleknek a ráparancsolt absolut nyugalom, melyelőtt folyvást csak ezen cél lebegett: „előre!“ Szerette. ha meglátogattuk s mi mindig csak csodálhattuk azt az erős lelket, mely soha panaszszót nem hallatott, mely csak hitt és remélt s beszélt a jövőről. Halála előtt pár héttel láttam utóljára, ekkor már nagyon beteg volt s talán ekkor már sejtette is a rá váró jövőt, midőn a lemondás eme szavait suttogta elhaló hangján hozzám: „Fuius Troes, kollega.“ Öntudatát soha el nem vesztve, gyorsan haladt ezentul végzete felé. mig végre f. február hó 22-én esteli 5 órakor nemes keble végkép megszűnt dobogni, Goethe utolsó szavait suttogva ápoló anyjának s nővérének fülébe: „Mehr Licht, mehr Licht, mehr Licht!“

Temetése február 25-én, délelőtti 10 órakor kezdődött. A koporsó körül az elhunytak segédtanártársai s a kollégiumi ifjusági tisztviselők főbbjei mint kortársak végezték az utolsó szomorú baráti szolgálatot s a tanárkarok számos képviselőikkel jelentek meg az ifju tanár temetésén. A nagytemplomban nt. Németi Lajos lelkész ur tartotta a gyász isteni tiszteletet, szép alkalmazást mondván az elhunyt felolvasott életrajzához. A Hatvan-utczai temetőben Kiss Bertalan segédtanár mondott a sir fölött sikerült emlékbeszédet s a főiskolai énekhar háznál, templomban és sirnál szép énekeivel emelte a bánatos hangulatot.

A 23 és fél évet élt segédtanár egyike volt a legképzetesebb fiatal embereknek, kit vasakaratu erély, kitartó szorgalom és tehetség jellemezvén, főiskolánknak méltó díszleendője, ha a sors azt másként nem akarja. Világosságot keresett ő mindig és mindenütt s ajkain azon szavakkal halt el, melyek mint vezérfáklya lebegtek előtte rövid léte hosszú bánatában. Fájdalom, a bánat erősebb volt a létnél, a halál legyőzte az életet, de ő megtalálta, mit keresett: a világosságot.

Nyugodjál halottunk, pihenj már csöndesen! Sokan ismertünk s becsültünk tégedet s emlékedet szívünkben őrizük. Mint jó keresztyénhez illik, remélve türted fájdalmadat, keresztyénileg éltél s keresztyénileg haltál, s mi tanulva tőled, isten hozzádot mondunk a majdani „viszontlátásig!”

Debreczen, 1879. február 26.

Csiky Lajos
theologiai segédtanár.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Gyászhir. Lapunk olvasói bizonyosan mind értesülve vannak már azon sulyos csapás felől, mely **Zsedényi Ede** halálában a magyarhoni evangélikus egyházat érte. A 77 éves aggot halála előtt kevéssel lethargia fogta el s midőn még egyszer eszméletét visszanyerte, ez, mint kitűnt, csak az életszövének utolsó fellobbanása volt. A bányakerület superintendense imákat is rendelt egyházkerületében a magyar evangélikus egyház főfelügyelőjeért, de ő meg volt már érve a halál sarlója alá s f. hó 20-án reggeli 10 óra tájban nemes lelke csakugyan itt hagyta porsátorát. A megboldogult egyházi és politikai élete sokkal inkább ismeretes, mint sem hogy azzal nekünk ma már bővebben kellene foglalkoznunk. Született ő (előbbi nevén Pfannschmied) 1802. márczius 18-án Lőcsén régi evangélikus családból s ifjú korától kezdve a közélet terén szerepelve, 1859-ben a pápens küzdelem korában tüntette ki különösen magát prot. egyháza érdekében, a mikor bebörtönöztetést is kelle szenvednie. 1875-ben, mikor a hazai evangélikus egyház közbizalma őt a világi főfelügyelői székbe ültette, huszezer forintos alapítványt tett „a nagy adakozó” egyházi és nevelési célokra s azontul is évenként nagy alapítványokkal tette nevét örök emlékeztetvé egyháza szívében. Mindig tudta, hol fáj legjobban s mindig nemes büszkesége volt gyógyítani az erőtlent tagokat. Halálát nemcsak a legerősebben sujtott evangélikus egyház, hanem az egész haza is gyászolja s mi csak a közrészvétnek adunk kifejezést, mikor az egyház e kitűnő halottjának hamvaira meghatott kebellet áldást s nevére örök emlékeztetést kívánunk.

Zsedényi Ede végrendeletében a bányai ev. egyházkerület számára 40 ezer forintot, a magyarországi más 3 evang. egyházkerülete mindegyikének 20000 frtot, Czékus superintendensnek a végrendelet végrehajtása körüli fáradozásaiért 3000 s a temetés körüli funkcióért szintén 3000 frtot hagyott. Sok ilyen férfit a protestáns egyházunk.

A „**Pesli Napló**” f. évi 34. számában „a mi a rendőri kodexbe való” czim alatt S. A. aláírással egy cikket közöl, mely a részegeskedés elleni francia törvény utánzására hívja fel a törvényhozás figyelmét, mivel alig van idegen törvény, minek utánzását hazai viszonyaink annyira igénylenék, mint az említett törvényét. Az országgyűlés elé terjesztett új rendőri törvényjavaslat ide vonatkozó §-a igen tág értelmű s e tárgy fontosságának kellő megfelelő intézkedést nem foglal magában. — Czikkiró adatokat sorol fel arról, hogy hazánkban mintegy 3—400 gyilkossági, mintegy 1000—1200 sulyos sértési és testconkitási bűntény fordul elő évenként s ezeknél 100 eset közül 99-ben a részegség szerepel főtenyezőül s ez hazánkban nemcsak nem fenyittetik, sőt itéletileg enyhítő körülményül tekintetik. „Vajjon a személybiztonság — mondja czikkiró — melynek fentartása az államnak fő feladatát képezi, ily az iszákosság által veszélyeztetett állapota behuny

szemmel tovább nézhető-e? nem volna-e időszerű a részegséget, mint ennyi bűn forrását, már magában, önállólag is büntetni, más bűntényvel kapcsolatban pedig sulyosító körülményül beszámítani?” De romboló hatása van a szesz italokkal való visszaélésnek a nemzedék elsatnyítására is. Ezt tanusítják az ujonczozási észleletek. 40—50 előállított hadköteles közül alig válik be egy-kettő alkalmasnak, sőt vannak községek, melyek évtizedek óta nem képesek ujonczot állítani. „Felesleges papjainkat s tisztviselőinket kérdezni, — folytatja czikkiró — minő rombolást gyakorol a részegség a valóság, erkölcsösség, törvény és előjárók iránti tisztelet, az állam ezen alapkövei tekintetében; mert hatását országszerte magunk tapasztalhatjuk, midőn az Istent botrányos káromkodásokban halljuk emlegettetni s leglényegesebb polgári jogunk gyakorlásánál, a képviselőválasztási urnánál a szesz italt főtenyezőként látjuk garázdálkodni.” Végre rámutat azon gazdasági károokra, melyek a részegeskedésből úgy magára a gazdára, mint a földbirtokosra, iparosra, gyárosra, háramolnak s felhossa például Galiczia népének nyomorát, mire az osztrák törvényhozás épen a legközelebbi időben kiváló mértékben fordítja figyelmét.

Mind erkölcsi-vallásos, mind anyagi-nemzetgazdasági szempontból tekintve időszerűnek tartjuk e cikket s az abban foglalt nézeteket osztrák s egészben magunkévá teszünk annyival is inkább, mivel az említett francia törvény a részegeskedést úgy megszüntette, hogy jelenleg már Franciaországban részeg ember csak ritkán látható, mi bizonyára egyik tényezője lett a nagy csapás után Franciaország hihetetlen gyorsasággal végbement mesés anyagi felvirágzásának.

A tiszántuli reformált egyházkerület közgyűlése április hó 19-én vendül kezdetét, április 17-én és 18-án a lelkész-képességi vizsgák tartatván meg. A közgyűlésnek fontosabb tárgyai lesznek: a zsinati előmunkálatok tárgyalása, a vidéki gymnasiumok rendezési ügye, a báró Baldácsi alapítványt kezelő bizottság jelentése, a dunántuli testvérkerület indítványa a protestáns egyetem tárgyában, az új bibliafordítás ügye, a konventi költségek miként viselése tárgyában egyházmegyei vélemények, a lelkészek által az állam részére teljesített ingyenes szolgálatok ügye, a vizsztatartott államsegély összegből segélyosztás, népiskolai tanügyi bizottság jelentése az egyházmegyei tanügyi bizottságok miként szervezése és az egyes egyházközségi iskolaszékek felállítására és a népiskolai kézikönyvek előállítására ügyében, miniszteri több rendbeli leiratok közül a beregszászi gymnasium ügyében érkezett válasz stb. stb. A lelkész-képességi vizsgát teendő atyafiak, a szükséges okmányokkal és dolgozatokkal ellátva már április 16-án d. u. 3 órakor a püspöki hivatalban jelentkezni kötelesek.

A tiszántuli ref. középiskolai tanár egyesület évkönyve megjelent s a tagok számára szétküldöztetett. — Nem tagok nálam bármikor megrendelhetik 80 krért. — A t. tagtársaknak szives figyelmükbe ajánlom, hogy a jegyzőkönyv azon helyeit, melyek jövőre vonatkozó intézkedéseket tartalmaznak, gondosan átnézni s a megbízásoknak eleget tenni sziveskedjenek. Gergely Károly egyesületi jegyző.

Gyászhir Békési Gyulát gymnasiumunk derék igazgatóját az utolsó időkben sulyos családi csapások érték. Alig temette el f. hó 16-án kis Jenő fiát, már 22-én Leontin leánykáját kellett átadni a néma sir ölének. S ő maga ez utóbbi gyermeke temetésének ideje alatt ugyancsak ronszó toroklobban szenvedett, mely két gyermekét ragadta ki szerető karjai közül. Betegségéből azonban már, hála az égnek, fölépült. A két gyermek elvesztése fölött gyászba borult családot vigasztalja a közrészvét, mely oly élénken mutatkozott a gyászolók iránt s a korán elköltözött kis gyermekek fölött legyenek könnyük a földnek porai.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Joo Istvan.**

Főmunkatársak:

Toth Samuel.

Békési Gyula.

Debreczen, 1879. Nyomatott Kutasi Imre gyorssajtóján.